

МЕТОДИ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Успіх виробничого навчання залежить від правильного визначення його мети, змісту, та від засобів досягнення цієї мети, тобто від методів навчання, які використовуються майстрами у різних навчально-виробничих умовах: у майстернях і лабораторіях училищ, на підприємствах. Добір методів залежить від специфічних особливостей професії, рівня попередньої професійної підготовки і віку учнів, умов навчально-виробничого процесу та залежить від кваліфікації і досвіду майстра виробничого навчання.

Поняття «**метод навчання**» трактується різнопланово. Слово «метод» у перекладі з грецької означає «**спосіб дії для досягнення певної мети**». Загальноприйнята суть цього поняття: методами виробничого навчання називаються **основні способи спільної діяльності майстра та учнів П(ПТ)ЗО**, завдяки яким учні оволодівають знаннями, уміннями і навичками, професійною майстерністю, розвивають творчі здібності, розумові і фізичні сили. Це означає, що учень розглядається не тільки як об'єкт навчання, а й як його суб'єкт. Тобто, позитивних результатів буде досягнуто лише тоді, коли зусилля майстра на уроці підкріплюватимуться самостійними зусиллями учнів у засвоєнні змісту навчання.

Класифікація методів навчання

Існують різні підходи до цієї класифікації залежно від вибору основи, тому що є певна відмінність між методами теоретичного і виробничого навчання. Якщо на уроках з предметів професійно-теоретичної підготовки викладач повідомляє нову навчальну і технічну інформацію, як правило, всім учням одночасно, то в умовах виробничого навчання досить часто проводяться заняття з підгрупами учнів і навіть індивідуально (наприклад, при навчанні водіння транспортними засобами, на робочих місцях з використанням зварювальних апаратів тощо).

У теорії і практиці виробничого навчання найпоширенішою є класифікація методів за ознакою **джерела інформації** (словесні, наочні і практичні методи). До словесних методів у цьому разі належать розповідь і пояснення, бесіда, значною мірою інструктаж тощо. До наочних методів відносять демонстрацію природних об'єктів і наочного приладдя, показ операцій і процесів майстром, спостереження учнів. Інша група – практичні методи, до яких відносять вправи, розв'язання виробничо-технічних завдань, лабораторно-практичні роботи.

Хоча більшість методів пов'язана з участю матеріальних, зокрема технічних, об'єктів, це не означає, що живе слово майстра в процесі виробничого навчання відіграє меншу роль, ніж слово викладача на уроках теоретичного навчання. Однак їх функції і форми поєднання істотно різняться.

Розповідь майстра як метод є оповідною формою розкриття нового навчального матеріалу. Розповідь повинна забезпечувати **політехнічну спрямованість** викладання, містити ознаки тих чи інших об'єктів техніки, **предметів і знарядь праці**, а також їх зміни у ході технологічних процесів.

Розповідь містить лише науково перевірені факти і побудована за певним раціональним планом. Матеріал подається таким чином, щоб були зрозумілими **основні думки**. Загальні дидактичні вимоги до розповіді як методу навчання такі: логічна послідовність і чіткість викладу, ясність, правильність мови, образність, використання аналогій і порівнянь, підтримування активності групи шляхом періодичного звернення до окремих учнів тощо.

Під **поясненням** слід розуміти словесне тлумачення, обґрунтування тих чи інших ознак, властивостей, предметів, явищ, процесів, принципів дії апаратів, приладів, пристроїв тощо. Пояснення використовують разом з розповіддю (остання випереджає пояснення) і показом. Питома вага пояснення серед методів виробничого навчання,

безумовно, більша, ніж розповіді, адже програма виробничого навчання з більшості професій побудована у такий спосіб, що майстру доводиться частіше пояснювати, тлумачити, ніж розповідати.

Для **бесіди** як словесного методу характерний діалог між майстром та учнями у формі запитань і відповідей. Колективна бесіда може передувати новій темі, новому змістові навчання. Можливий інший варіант бесіди - наприкінці заняття. Підготовка майстра до бесіди потребує ретельного обмірковування типових запитань. Слід враховувати і особливості змісту виробничого навчання з даної теми, й індивідуальні особливості окремих учнів, їхні знання, активність, попередню підготовку, поведінку тощо.

Розрізняється **три** типи бесід. При вивченні нового матеріалу бесіди доречно проводити тоді, коли передній навчальний і виробничий досвід учнів тісно пов'язаний із знаннями, які належить засвоїти. У таких бесідах майстер, спираючись на знання, практичний досвід і спостереження учнів, поступово підводить їх до чіткого уміння нового, до самостійних висновків та узагальнень. За таких обставин не тільки міцно засвоюються нові знання й уміння, а й розвиваються здібності самостійно розв'язувати виробничо-технічні завдання.

Інший вид бесіди спрямований **на відтворення раніше засвоєних знань та умінь**, теоретичне їх обґрунтування. У цьому разі розв'язується завдання, орієнтоване на узагальнення, поглиблення і систематизацію знань та умінь учнів з певної теми виробничого навчання.

Третій тип бесіди націлений **на перевірку і контроль результатів виробничого** навчання. За цих умов доцільно проводити бесіду у такий спосіб, щоб усі учні включилися в активну пізнавальну діяльність.

Інструктаж. Цей метод виробничого навчання слід віднести до найпоширеніших і найважливіших. Інструктажем в умовах виробничого навчання називають чітко визначену систему вказівок, рекомендацій, які стосуються способів виконання трудових дій. Дехто вважає інструктаж не окремим методом, а системою методів. **Інструктаж** – це **основний метод** діяльності майстра і учнів на занятті, спрямований на формування професійних знань, умінь і здібностей. Під час інструктажу майстер зосереджує увагу учнів на певних аспектах діяльності, на виконанні **потрібних трудових операцій**, на необхідних прийомах роботи.

У виробничому навчанні залежно від часу заняття розрізняють **три основних види інструктажу: вступний, поточний, заключний.** **Мета вступного інструктажу** – підготувати учнів до активного і свідомого виконання вправ. Залежно від того, чи вперше вони виконують вправу, чи йдеться про вже знайомі операції, які виконувалися при розв'язанні інших трудових завдань, змінюються акценти інструктування. **Основні завдання вступного інструктажу** - ознайомлення учнів зі змістом роботи; обладнанням та інструментом для виконання роботи; технічною та довідковою документацією; прийомами виконання роботи, уміннями і навичками, якими оволодіватимуть учні; вимогами до виконання кожної вправи; організацією робочого місця для виконання наміченої роботи; правилами і логічною послідовністю виконання роботи; найтипівішими помилками, яких слід уникати при виконанні роботи; способами контролю якості виконаної роботи; правилами охорони праці. Проводячи вступний інструктаж, майстер зобов'язаний уміло пов'язувати зміст кожного нового навчального завдання з раніше засвоєними знаннями і трудовими операціями.